

شورای عالی جمهوری اسلامی ایران

مدرسه ی علمیه ی خواهران ریحانه النبی (ص)

شهرستان شادگان

عنوان مقاله:

تبیین شاخصه های فرهنگی فطری مبتنی بر سعادت دنیا و آخرت

استاد راهنما:

خانم نجیبه تمیمی

پژوهشگران:

ابتهسام تابع جابری، سکینه تابع جابری، دلال عساکره، زینب آل ناصری، فاطمه سبیعی

زمستان ۱۳۹۰

فرهنگ به آنچه که مرسوم و رایج باشد گفته می‌شود از میان شاخصه‌های آن می‌توان عقاید و باورها و خلاقیات را نام برد که هر یک از این شاخصه‌ها می‌توانند در داشتن یک زندگی سعادت‌مند مؤثر باشند به شرطی که تضعیف یا تخریب نشده باشند برخی تحت تأثیر افکار دیگران، دید منفی نسبت به دین و مذهب پیدا می‌کنند و از دین فاصله می‌گیرند دنیا را اصل قرار داده و آخرت خود را به دست فراموشی می‌سپارند اگر یاد معاد نباشد، اخلاق حسنه هم نخواهد بود و اگر اخلاق نباشد جامعه منحط می‌شود، ابتدال به بارخواهد نشست و جمود فکری به بارخواهد نشست؛ البته رفتارهای خانواده هم بی‌تأثیر نیست اگر والدین با کودکان خود با خشم و بدزبانی برخورد کنند همین کودکان این رفتار را از خودشان نشان خواهند داد و با دیگران انتقام جویانه رفتار خواهند کرد. این اخلاق خوش امت که باعث می‌شود افراد بتوانند دیگران را مجذوب خود کنند و موجب این می‌شود که دیگران به راحتی بتوانند فرهنگ اسلامی را بپذیرند وظیفه‌ی ما اهتمام به موارث فرهنگی است، تبلیغ روش‌های گوناگون برای حفظ اندیشه‌ی جوانان از وسوسه‌های شیطانی است. با فرهنگ (با نشر کتب با ایجاد همایش) می‌توانیم فکر و اندیشه‌ی ناب محمدی را منتشر کنیم و به سمع جهانیان برسانیم.

واژه‌های کلیدی: رفتار، سعادت، فرهنگ، خلاقیات، عقاید.

یکی از خواسته‌ها و آرزوهای بشر داشتن زندگی‌ای سعادتمند است و از آن‌جا که بشر خواهان کمالات است و دوستدار جاودانگی است در حقیقت هم خواهان دنیاست و هم خواهان آخرت طبیعتاً دوست دارد که در هر دو عالم سعادتمند باشد بشر همواره به دنبال شناخت راه‌هایی است که او را به مطلوب خود برساند یکی از موارد مورد بحث در این مقاله هم همین مسأله است.

راه‌ها و راهکارهای مناسب برای رسیدن به سعادت، مطمئناً در این مسیر دور و دراز با موانعی برخورد خواهد کرد که برای مصون ماندن از این موانع بهترین راه شناخت آن موانع است تا با پرهیز از آنها بتواند به سعادت برسد. ممکن است این سوال برای فردی از افراد پیش‌آید که فرهنگ در رسیدن ما به سعادت چه اهمیتی دارد؟ یا فرهنگ تا چه میزان می‌تواند بر سعادت ما تأثیر بگذارد؟

باید گفت علاوه بر میزان تأثیر گذاری و اهمیت فرهنگ، لازم و ضروری است که درباره‌ی مبانی سعادت هم بحث شود و آن مبانی هم شناخته شوند آقای افضل‌الدین محمد مرقی کاشانی در کتاب ارزنده‌ی خود (مصقات) به این مباحث پرداخته است و در بیانات خود فرموده‌اند که: «باز شناختن فضائل از رذایل اخلاقی همان فرهنگ است» و یقیناً فضائل اخلاقی ما را به سعادت می‌رسانند.

۱. تعریف فرهنگ و شاخصه‌های آن

در ابتدا قصد داریم به تعریف فرهنگ بپردازیم و اینکه در زمان قدیم فرهنگ به چه معنایی به کار می‌رفته و اکنون معنای رایج آن چیست؟ و سپس قصد داریم شاخصه‌های فرهنگی را برشمردیم.

۱.۱. تعریف و تبیین فرهنگ

فرهنگ به آن چیزی که مرسوم است و رواج دارد گفته می‌شود. (سایت بیان معنوی).

تعریف دیگری که برای فرهنگ ارائه کرده‌اند: الگوی کلی روش زندگی که فرد از جامعه کسب می‌کند. اما در زمان قدیم به معنای ادب و علم به کار می‌رفته است.

۲۰۱. شاخصه‌های فرهنگی

شاخصه‌های فرهنگی عبارتند از: ۱. عقاید و باورها، ۲. نگرش‌ها، ۳. علائق و گرایش‌ها، ۴. رفتارها و آداب شخصی، ۵. آیین و رسوم اجتماعی، ۶. اخلاق و خلیات، ۷. رفتارهای اجتماعی

۲. تأثیر شاخصه‌های فرهنگی فطری بر سعادت دنیا و آخرت

اکنون قصد داریم که هر یک از شاخصه‌های فرهنگی را تبیین کنیم و به این مسأله بپردازیم که این شاخصه‌ها ممکن است چه آثار سوئی و یا چه آثار مطلوبی را به همراه داشته باشند و اینکه تا چه میزان می‌توانند در پیمودن راه رستگاری و یا راه شقاوت مؤثر باشند؟

۱۰۲. شاخصه‌ی عقاید و باورها

جهان بینی و گرایش‌های فطری به امور دینی و معنوی بخش اساسی عقاید را تشکیل می‌دهند. اکنون به بررسی این شاخصه می‌پردازیم که تا چه میزان می‌تواند در سعادت انسان مؤثر باشد و آیا این شاخصه در طول تمدن‌های گذشته و تمدن‌های کنونی مورد هدف قرار گرفته یا نه؟

باید گفت که در طول تاریخ تمدن خدا باوری بوده اما در تمدن کنونی نه تنها خدا باوری نیست بلکه تمدن کنونی خدا را یک موجود جسمانی جلوه می‌دهد و با هدف قرار دادن اعتقادات سعی بر این دارد که اندیشه‌ی بشری را به سوی باطل منحرف کند (نیروزی، ۱۳۸۹، ص ۵۹) و به معرفی خدایان دروغین بپردازد. باید به این مطلب اشاره کرد که زنده به گور کردن دختران جز اعتقادات و فرهنگ جاهلی بوده و اکنون همان فرهنگ به شکل دیگری جلوه‌گری می‌کند. با قربانی کردن کودکان بی‌گناه برای آن خدایان دروغین است. (ناطق، ۱۳۸۴، ص ۳۰۷).

بلاشک چنین فرهنگی ما را به شقاوت خواهد رساند پس راه نجات در چیست؟ در این است که تفکر ناب محمدی پا در عرصه‌ی وجود نهاده و با قدرت و توان خود چنین فرهنگی را ریشه کن سازد اکنون می‌بینیم که

اگر روزی به کشوری که اکثر جوانان آن گرفتار مواد مخدر شدند حمله‌ی نظامی شود و حکم جهاد داده شود، آن جوانان در صحنه حاضر نخواهند شد زیرا توانایی جنگ را نخواهد داشت.

و همچنین قادر بر ارائه‌ی راه حل و طرح نقشه و اداره و تدبیر نخواهند بود و این همه به خاطر فاصله گرفتن از دین و جمود فکری است.

- تبعیض

- **فقر:** آنجا که مشکلات رخنه کنند و فشار زندگی باعث می‌شود نسبت به حکومت و دین و مذهب بدبین شود؛ اینجاست که فقر منجر به کفر می‌شود.

- **دنیای طلبی و تجمل گرایی:** امام خمینی (ره) می‌فرمایند: «دنیای خواهی و آخرت جویی دو مقوله‌ای است که هرگز با هم جمع نمی‌شوند.

- دنیا مزرعه‌ی آخرت است دنیا باید پلی برای رسیدن به آخرت قرار گیرد با بستن تمام راه‌های آسمانی و زندگی کردن در جزیره‌ی متروکه‌ی دنیا راه را برای نجات و رستگاری بشری از بین خواهد رفت. پس باید در دنیا بکاریم تا در آخرت چیزی برای برداشت داشته باشیم.

- عدم آشنایی کافی با فرهنگ اسلامی و قطع رابطه با علما.

- **به فراموشی سپردن امر به معروف و نهی از منکر:** فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر باید در جامعه پیاده شود؛ اصل هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران درباره‌ی تحقق این فرضیه‌ی مهم، این چنین بیان می‌دارد:

«جمهوری اسلامی ایران، دعوت به خیر، امر به معروف و نهی از منکر، وظیفه‌ای است همگانی و متقابل، بر عهده‌ی مردم نسبت به یکدیگر، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت، شرایط و حدود کیفیت آن را قانون معین می‌کند.» (گروه نویسندگان، ۱۳۸۱، ص ۱۲۰).

هر یک از افراد جامعه با انجام وظایف خود و همچنین حساسیت داشتن بر حُسن انجام آن‌ها، جامعه را به ستمی سوق خواهند داد که حداقل پیامد آن زوال و نابودی شر و بدی و نا هنجاری در جامعه است.

ناهی یا آمر خود، عمل کننده باشد. باید گفت که بهترین راه امر به معروف، عمل است اول باید عمل شود و سپس گفته شود «کونوا دعاء الناس بغیر السنتکم». (نشریه‌ی صالحین، ص ۷).

۵. راهکارهای مناسب برای رسیدن به سعادت

برای توفیق در زمینه‌های مختلف بهترین راه مشورت گرفتن از دیگران و استفاده از راهکارهای آنهاست اکنون به بیان آن راهکارها خواهیم پرداخت:

ترویج فرهنگ نماز و قرآن و دعا: «ان الصلاة تنهى عن الفحشاء و المنکر». با نماز می‌توانیم با خدا ارتباط برقرار کنیم و در یاد خدا باشیم و تا موقعی که در یاد خدا هستیم گناه نمی‌کنیم. امام خمینی (رحمه الله علیه) می‌فرمایند: «راه آخرت سخت است، گناه نکنید، ترک گناه آسان تر از عذاب خداست، نماز را حتی اگر در پیاده‌رو خیابان باشد، اول وقت بخوانید.» خانم طباطبایی تعریف می‌کنند: «یکی از مسائلی که امام خمینی (رحمه الله علیه) در روزهای آخر به من توصیه می‌کرد، خواندن دعای عهداست می‌گفتند: «صبح‌ها سعی کن این را بخوانی چون در سرنوشت دخالت دارد.» (طهماسبی، ۱۳۹۱، صص ۱۱۶-۱۱۵).

معرفی الگویی مناسب برای جوانان: اگر برای جوانان الگویی مناسب معرفی نشود، خود به دنبال الگو می‌روند. باید برای بانوان حضرت زهرا «سلام الله علیها» و حضرت زینب «علیها السلام» و برای آقایان و جوانان ائمه‌ی معصومین به عنوان الگو معرفی شوند.

آموزش خانواده: اینکه والدین نسبت به فرزندان خود احترام و محبت داشته باشند. زیرا در صورتی که محبت در کانون خانواده نیاید پس برای تحصیل آن در جایی دیگر و در مجتمعی غیر خانواده به دنبال آن خواهد رفت. دلیل رواج دوستی با جنس مخالف نیز همین است. (طهماسبی، ۱۳۹۱، ص ۱۲۱).

حل مشکلات ازدواج و بیکاری.

اردوهای سیاحتی – زیارتی.

تشکیل همایش حجاب.

تأسیس دارالقرآن و موسسه‌ی آموزش قرآن و تفسیر.

نظارت بر تولیدات ملی، در زمینه‌ی مد و لباس.

برگزاری مسابقات در زمینه‌ی احکام و عقاید.

ترویج و نشر اندیشه‌ی انقلاب اسلامی.

استوار کردن پایه‌های ایمان در ذهن جوانان و مقابله با خرافه‌گری. (جامعه مدرسین، ۱۴۲۸ق، ص ۱۶۶).

نتیجه

می‌توان اینگونه نتیجه گرفت که باید عقاید حقه را شناخت و متلبس به آن عقاید شد والدین که مهم‌ترین عامل در شکل‌گیری شخصیت فرزندان می‌باشد خود باید متدین باشند تا بتوانند فرزندانی متدین به جامعه تحویل دهند همه باید نگرش خود را نسبت به فرهنگ تعدیل کنند و نباید هر چیزی را به عنوان فرهنگ قلمداد شود. بلکه باید آگاهانه وارد عمل شوند و اندیشمندانه بنگرند، که آیا آنچه به عنوان فرهنگ قلمداد می‌شود با فطرت آنها سازگاری دارد یا خیر؟ که اگر سازگاری نداشت با آن به مقابله برخیزند و از رسوخ چنین فرهنگی در کانون خانواده جلوگیری کنند.

باید فرهنگی را اتخاذ کنند که مطابق با قرآن در روایات و سیره‌ی اهل بیت باشد اکیداً چنین فرهنگی باعث سعادت می‌شود.

جامعه، تشنه‌ی فرهنگی است که از روح دینی نشأت گرفته باشد پس باید با ایمانی قوی و دلی راسخ چنین فرهنگی را در جامعه احیا کرد. احیای چنین فرهنگی وقتی ممکن خواهد بود که رفتارها، آداب و رسوم، نگرش‌ها و خلیات خود را طبق آموزه‌های اسلامی قرار دهند.

در واقع فرهنگ از جایگاه بسیار مهمی برخوردار است ممکن است کسی راه گمراهی را در پیش گرفته باشد که با قرائت کتابی درباره‌ی عقاید حقه از گمراهی رهایی پیدا کند و مسیر هدایت و سعادت را در پیش گیرد و در یک جمله می‌توان گفت سعادت در خدمت به دین محقق می‌شود علاوه بر این با بیش‌تر کردن فعالیت‌های فرهنگی و دعوت به خیر و نیکی و اصلاح طلبی و تربیت نسلی تابع و پیرو اهل بیت می‌توان به سعادت رسید.

منابع و مأخذ

*قرآن کریم

*نهج البلاغه

*بحار الانوار

*میزان الحکمه

۱- تکمیل همایون، ناصر (۱۳۸۶). مسائل و چشم اندازهای فرهنگ (چاپ دوم)، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

۲- جعفری، محمد تقی (۱۳۸۸). ارکان تعلیم و تربیت (چاپ اول)، تهران: مؤسسه‌ی تدوین و نشر آثار علامه جعفری.

۳- حاصلی زراعت، (۱۳۹۲). گناه و پیامدهای آن بر زندگی، پایانامه کارشناسی، چاپ نشده، حوزه‌ی شادگان.

۴- دستداده، زین العابدین. راه‌های جلوگیری از گناه: نشر مجتمع فرهنگی هنری شهید عبد الرضا.

۵- رضوانی، اصغر (۱۳۸۰). توسعه‌ی فرهنگی در آسیا و کشورهای عربی (چاپ اول). تهران: انتشارات شعاع.

- ۶- طهماسبی، احمد (۱۳۹۱). شیخون فرهنگی (چاپ هفتم): نشر یاقوت.
- ۷- فیروزی، عباس (۱۳۸۹). مبانی جنگ نرم (چاپ هفتم): نشر یاقوت.
- ۸- قاضی، فاطمه (۱۳۸۹)، ازدواج و بهداشت روان (چاپ سوم)، قم: شکوفه یاس.
- ۹- کریمی، عبد العظیم (۱۳۸۷)، آسیب شناسی تربیت اجتماعی (چاپ سوم)، نشر عابد.
- ۱۰- گروه نویسندگان (۱۳۸۱)، آشنایی با بسیج (چاپ دوم)، تهران: معاونت آموزش نمساء.
- ۱۱- ناطقی، محمدتقی (۱۳۸۴)، نقش دین در سلامت جامعه (چاپ سوم)، قم: نشر نسیم انتظار.
- ۱۲- رهبر، محمد تقی (۱۳۸۵)، پاسداران اسلامی، ش ۲۹۴.
- ۱۳- ضیاء آبادی، محمد، سفیر هدایت، ش ۶۱، تهران.
- ۱۴- سایت بیان معنوی.
- ۱۵- نشریه ی صالحین.
- ۱۶- جامعه ی مدرسین (۱۴۲۸ ه ق)، تبلیغ، ۸۰: معاونت جامعه و نظام مدیریت سیاسی.